

การพัฒนากระบวนการผลิตครูในเขตภาคตะวันออก

โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและการชี้แนะ

Development of Teacher Preparation Process in the Eastern Region of Thailand
using Contemplative Education and Coaching Approaches

หฤทัย อนุสรราชกิจ¹ และ ญาณิศา บุญพิมพ์²

Haruethai Anussornrajakit and Yanisa Boonpim

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) พัฒนากระบวนการผลิตครูในเขตภาคตะวันออกของประเทศไทย โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและการชี้แนะ 2) ศึกษาผลการเรียนรู้ของนักศึกษาครู ในด้านคุณลักษณะความเป็นครู และสมรรถนะการสอน ผู้เข้าร่วมการวิจัย คือ นักศึกษาครูที่กำลังศึกษาในคณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 5 จำนวน 50 คน การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนาโดยใช้วิธีการวิจัยแบบปฏิบัติการ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ (1) การศึกษาข้อมูลแนวคิดที่เกี่ยวข้อง (2) การพัฒนาต้นแบบกระบวนการผลิตครู (3) การนำกระบวนการไปใช้ปฏิบัติการ (4) การวิเคราะห์ ปรับปรุงและประเมินผลกระบวนการ และ (5) การสรุปและนำเสนอผลการพัฒนา

ผลการวิจัย มีดังนี้

1. กระบวนการผลิตครูในเขตภาคตะวันออกของประเทศไทย โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และการชี้แนะ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก คือ แนวคิดและหลักการ วัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์ ขั้นตอน และการประเมินผล ขั้นตอนหลักที่สำคัญในการดำเนินการ คือ (1) การพัฒนาความเข้าใจ ผ่านการจัดการเรียนรู้ให้กับนักศึกษาครูและครูพี่เลี้ยง (2) การเรียนรู้ร่วมกันในสถานศึกษาของนักศึกษาครู และครูพี่เลี้ยง และ (3) การสะท้อนการเรียนรู้ร่วมกัน

Article Info: Received 26 May, 2019; Received in revised form 13 July, 2019; Accepted 31 July, 2019

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี อีเมล: haruethai_n@hotmail.com

Lecturer in Early Childhood Education Division, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University Email: haruethai_n@hotmail.com

² อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี อีเมล: a-bunny@hotmail.com

Lecturer in Early Childhood Education Division, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University Email: a-bunny@hotmail.com

2. ด้านผลการเรียนรู้พบว่า นักศึกษาครูเกิดการพัฒนาด้าน (1) คุณลักษณะความเป็นครู และ (2) สมรรถนะการสอน รวมถึงความเข้าใจตนเอง ความเข้าใจผู้อื่น ทักษะเกี่ยวกับความเป็นครู และกระบวนการจัดการเรียนรู้

คำสำคัญ: จิตตปัญญาศึกษา / การชี้แนะ / นักศึกษาครู

Abstract

This research aimed to (1) develop the teacher production process in the eastern region of Thailand using contemplative education and coaching approaches, and (2) study the learning outcomes of teacher students in terms of the teacher characteristics and teaching competencies. The research participants were fifty teacher students. This study employed action research. The research consisted of the five steps: (1) study and analyze data on contemplative education and coaching approaches; (2) develop a model of the teacher production process using contemplative education and coaching approaches; (3) operate the process; (4) analyze and evaluate the process; and (5) conclude the research results.

The findings were as follows:

1. The teacher production process using contemplative education and coaching approaches consisted of the main elements as follows: the concept and the principle of the process, the objective of the process, the strategy of the process, the steps of the process and the evaluation of the process. There were important steps of the process as follows: (1) develop understanding through learning management for teacher students and mentors; (2) collaborative learning in institutions of teacher students and mentors; and (3) reflective learning.

2. The teacher students' learning outcomes indicated two main issues: (1) teacher characteristics; and (2) the teaching competencies including self-understanding, empathy, perception of teacher profession, and learning management

KEYWORDS: CONTEMPLATIVE EDUCATION / COACHING / TEACHER STUDENTS

บทนำ

การศึกษาในปัจจุบันที่เอา “วิชา” เป็นตัวตั้ง ไม่มีพลังพอจะให้นักนุษย์ป้องกัน เผชิญ และออกจากวิกฤติของชีวิตได้ การเรียนรู้โดยเอาตำราเป็นตัวตั้ง โดยไม่เอาสถานการณ์จริงของชีวิตเป็นตัวตั้ง ไม่มีพลังพอที่จะทำให้มนุษย์เข้าใจสถานการณ์ความเป็นจริงที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความรู้หรือวิชาที่เป็นสิ่งภายนอกตัวที่ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของผู้เรียน เปรียบเหมือนเครื่องประดับตกแต่ง ไม่ว่าจะสวยงามเลิศเลอเพียงใด ถ้าจิตใจของผู้สวมใส่ยังเหมือนเดิม ไม่เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ก็ไม่ใช่ประโยชน์ของการพัฒนาที่แท้ได้ ความรู้อาจทำให้เกิดความหยิ่งโส โอหัง ดุฎกและเอาเปรียบผู้อื่นมากขึ้น (ประเวศ วะสี, 2547)

“ครู” เป็นมนุษย์ผู้หนึ่งที่อยู่ในกระแสการเรียนรู้ของสังคมปัจจุบันที่ถูกคาดหวังว่าต้องเป็นผู้เฝ้าหาความรู้อย่างมาก โดยผ่านการศึกษาอบรม ค้นคว้า เพิ่มพูนองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ องค์ความรู้ที่เพิ่มพูนขึ้น กลับไม่ช่วยแก้ปัญหาของเด็กที่เกิดขึ้น “ความรู้” นอกตัวที่ครูสั่งสมไว้ เป็นกรอบที่ทำให้ครูเกิดความยึดมั่นมากขึ้น ทั้งยึดองค์ความรู้ที่ศึกษามาเป็นตัวตั้ง และยึดติดกับความเชื่อ ความคิด มุมมอง และประสบการณ์เดิมของตนเป็นใหญ่ จนกระทั่งมองข้ามความเป็นตัวเด็ก นอกจากนั้นองค์ความรู้ภายนอกที่ครูได้รับนั้น ไม่สามารถพัฒนา “จิต” ของครูในการที่จะเข้าใจเด็กอย่างที่เป็นจริงได้ เป็นเหตุให้ครูมองเด็กแบบแยกส่วน ขาดความเข้าใจเด็ก ไม่ได้แสดงถึงการพัฒนาความคิด ความรู้สึก ทักษะคติ การรับรู้ของครูที่เกี่ยวกับเด็กอย่างแท้จริง

การพัฒนานักศึกษาครูผู้ที่จะเป็น “ครู” ในอนาคตจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาภายในจิตโดยเกิดปัญหาในการเข้าถึงความจริง ทำให้นักศึกษาครูคลายจากการยึดมั่นในตัวตน และส่งผลต่อการปฏิบัติต่อเด็ก ตนเอง และผู้อื่นรวมถึงการพัฒนาวิชาชีพความเป็นครูได้เป็นอย่างดี

แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาอยู่บนฐานของการจัดการศึกษาแบบองค์รวมที่คำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลที่แต่ละบุคคลสามารถค้นพบอัตลักษณ์ ความหมาย และเป้าหมายในชีวิตผ่านการเชื่อมโยงกับชุมชนการเชื่อมโยงกับโลกธรรมชาติและ การเชื่อมโยงกับคุณค่าทางจิตวิญญาณ เช่น ความรัก ความเมตตา และสันติภาพ โดยมุ่งที่จะดึงมนุษย์สู่การเคารพ

ในชีวิตและความรักในการเรียนรู้ซึ่งมีความแตกต่างจากการศึกษากระแสหลัก

ประเวศ วะสี (2549) กล่าวว่า จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative education) คือ การศึกษาที่ทำให้เข้าใจด้านในของตัวเอง รู้ตัว เข้าถึงความจริงทำให้เปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับโลกและผู้อื่น เกิดความเป็นอิสระ ความสุข ปัญญาและความรักอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์ และสรรพสิ่ง หรืออีกนัยหนึ่งเกิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยเน้นการศึกษาจากการปฏิบัติ เช่น จากการทำงานศิลปะ โยคะ ความเป็นชุมชน การเป็นอาสาสมัครเพื่อสังคม สุนทรียสนทนา การเรียนรู้จากธรรมชาติ และจิตตภาวนา

การเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสามารถใช้กระบวนการที่หลากหลายโดยคำนึงถึงความเหมาะสมต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีบริบทของชีวิตแตกต่างกันไปต้องอาศัยการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงของผู้เรียนเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจในตนเอง ความแม่นยำในการใช้สัมผัส และรับรู้ทุกสิ่งตามความเป็นจริงอย่างเห็นในความงาม ประสบการณ์เหล่านี้ก่อให้เกิดประสบการณ์สุนทรียะซึ่งสามารถเปิดประสาทสัมผัสทั้งหมดของผู้ที่รับประสบการณ์นั้น ๆ ได้จากการรับรู้ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยประสาทสัมผัสที่ไวต่อรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสต่าง ๆ ที่ประกอบเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมองและการฟังซึ่งเป็นสัมผัสที่ใช้ในการติดต่อถ่ายทอดมากที่สุด นอกจากนี้ประสบการณ์สุนทรียะยังช่วยทำให้เกิดอารมณ์ดีท่ามกลางความเปลี่ยวเหงาที่ไร้ตัวตน (Non-egoistic) ปลอยวางจากกิจการในชีวิตจริง ทำให้ได้รับความผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์ จิตใจ ได้รับการพักผ่อน เป็นการสะสมกำลังเพื่อสามารถเผชิญหน้ากับสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตจริงด้วยความกระปรี้กระเปร่าอย่างมีประสิทธิภาพ (สุเชาว์ นพอยุข, 2534)

การชี้แนะ (Coaching) เป็นกระบวนการแนะนำการสอนงานแบบรายบุคคลเพื่อพัฒนาทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ และความสามารถในการทำงาน (Blanchard & Thacker, 2004) กระบวนการนี้จะช่วยให้บุคคลบรรลุเป้าหมายการทำงานในระดับที่สูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่สร้างให้บุคคลมีความเข้มแข็งขึ้น ภูมิใจในตนเอง แสดงความสามารถซึ่งเป็นผลต่อการทำงานที่จะตามมา (Mink, Owen & Mink, 1993) บุคคลเมื่อได้รับการชี้แนะจะสามารถเข้าใจและจดจำสาระได้ถึงร้อยละ 90 ของความรู้ทั้งหมดที่จัดให้ และเมื่อเวลาผ่านไปก็ยังคงจดจำความรู้นั้นได้ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้ถึงร้อยละ 90 ของความรู้ทั้งหมด

ที่จัดให้ (Gottesman, 2000) นับได้ว่าการชี้แนะเป็นวิธีการในการพัฒนาครูได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เพราะมีกระบวนการพัฒนานับพื้นฐานของสภาพปัญหาที่แท้จริงของการทำงาน และระดับความสามารถของผู้รับการหนุนนำ มีการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้ชี้แนะ และผู้รับการชี้แนะ ดำเนินการชี้แนะในสถานที่ทำงาน ด้วยการให้คำแนะนำ การสังเกตการทำงาน การให้ข้อมูลป้อนกลับในลักษณะของการสอนไปพร้อมกับการทำงาน และสามารถที่จะทำซ้ำ ๆ จนกว่าจะบรรลุเป้าหมาย (Blanchard & Thacker, 2004)

การผลิตครูระดับปริญญาบัณฑิตกำหนดให้นักศึกษาครูฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาจริง 1 ปีการศึกษา ภายใต้ความดูแลของอาจารย์จากสถาบันผลิตครูและครูพี่เลี้ยง ทั้ง 2 สถาบันจึงจำเป็นต้องประสานแนวทางและความเข้าใจเรื่องการพัฒนา นักศึกษาครูให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อให้ผลการพัฒนาและการปฏิบัติการสอนของนักศึกษาครูเกิดประโยชน์สูงสุด จิตตปัญญาศึกษาและการชี้แนะจึงเป็นกระบวนการที่สามารถสร้างความเข้าใจในตนเอง และการเข้าใจผู้อื่นให้กับนักศึกษาครูที่จะต้องเข้าปฏิบัติงานจริง และการชี้แนะเป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคคลบนพื้นฐานสภาพจริงอย่างเป็นกัลยาณมิตร และเข้าใจศักยภาพของบุคคลที่มีอยู่ ซึ่งจะช่วยให้ครูพี่เลี้ยงในสถานศึกษามีความเข้าใจนักศึกษาครู และพัฒนานักศึกษาครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โครงการวิจัยนี้ ผู้วิจัยต้องการหาแนวทางในการพัฒนาครูตั้งแต่กระบวนการผลิตบุคลากรที่จะเป็น “ครู” ในอนาคต โดยมุ่งส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาภายใน “จิต” ของนักศึกษาครู และพบว่า จิตตปัญญาศึกษา หรือการศึกษาอย่างใคร่ครวญเป็นแนวทางการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนานักศึกษาครูได้ และสามารถปรับเปลี่ยนมุมมองและการปฏิบัติของนักศึกษาครูผ่านการเรียนรู้ภายในของตนเอง และมุ่งพัฒนาศักยภาพในตนเองของนักศึกษาครูผ่านการทำงาน การปฏิบัติการสอนในบริบทจริง ผู้วิจัยจึงต้องการพัฒนากระบวนการผลิตครูโดยบูรณาการจิตตปัญญาศึกษาและการชี้แนะเข้าสู่กระบวนการผลิตครูในสถาบันอุดมศึกษา โดยพัฒนากระบวนการมีความเป็นรูปธรรมและมีรายละเอียดเพียงพอต่อการส่งเสริมให้นักศึกษาครูสามารถพัฒนาตนเองได้ เป็นการได้ประโยชน์และเป็นข้อมูลพื้นฐานให้กับพัฒนานักศึกษาครูต่อไป

วัตถุประสงค์

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตครูในเขตภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทย โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและการชี้แนะ
2. เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ของนักศึกษาครูที่เข้าร่วมกระบวนการฯ ที่พัฒนาขึ้นในด้านคุณลักษณะความเป็นครู และสมรรถนะการสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา โดยใช้วิธีการวิจัยแบบปฏิบัติการและเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิจัยเป็น 5 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง คือ แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และแนวคิดการชี้แนะ

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาต้นแบบกระบวนการผลิตครูโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและการชี้แนะ ประกอบด้วยการดำเนินงาน ดังนี้

- 2.1 การสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง
- 2.2 การสร้างต้นแบบกระบวนการผลิตครูตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและการชี้แนะ
- 2.3 การตรวจสอบคุณภาพ ความถูกต้อง และปรับปรุงแก้ไขของกระบวนการฯ กับผู้เชี่ยวชาญ ด้วยการสนทนากลุ่ม (focus group) จำนวน 5 คน ที่ให้ข้อเสนอแนะ กลับกรองจนให้การยอมรับ ก่อนการนำไปใช้

ขั้นตอนที่ 3 การนำกระบวนการไปใช้ปฏิบัติการกับนักศึกษาครู ประกอบด้วย การดำเนินงาน ดังนี้

- 3.1 การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัยเป็นนักศึกษาครูที่กำลังศึกษาในคณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 5 และกำลังจะปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียง คือ จังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด ที่มีความตั้งใจ และสมัครใจในการเข้าร่วมการวิจัย จำนวน 50 คน
- 3.2 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาครู และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับนักศึกษาครู

3.3 การดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการฯ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก มีลักษณะคำถามในประเด็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการเข้าใจตนเอง และผู้อื่น ทักษะเกี่ยวกับความเป็นครู และการจัดการเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน คุณลักษณะความเป็นครูและสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู มีลักษณะเป็นแบบประเมิน ระดับคุณภาพของการแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนถึงคุณลักษณะและสมรรถนะที่กำหนด ตั้งแต่ระดับ 5 คือ มากที่สุด จนถึงระดับ 1 คือ น้อยที่สุด ในประเด็น คุณลักษณะความเป็นครูและการประเมินสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู ซึ่งข้อคำถามในแบบประเมินมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เฉลี่ยที่ 0.8

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ ปรับปรุงและประเมินผลกระบวนการ ประกอบด้วย การดำเนินงาน ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์และปรับกระบวนการ

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการเรียนรู้ของนักศึกษาครูที่เกิดขึ้น

4.3 การประเมินผลการทดลองใช้กระบวนการ

ขั้นตอนที่ 5 การสรุป และนำเสนอผลการพัฒนา ประกอบด้วย

5.1 การรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล

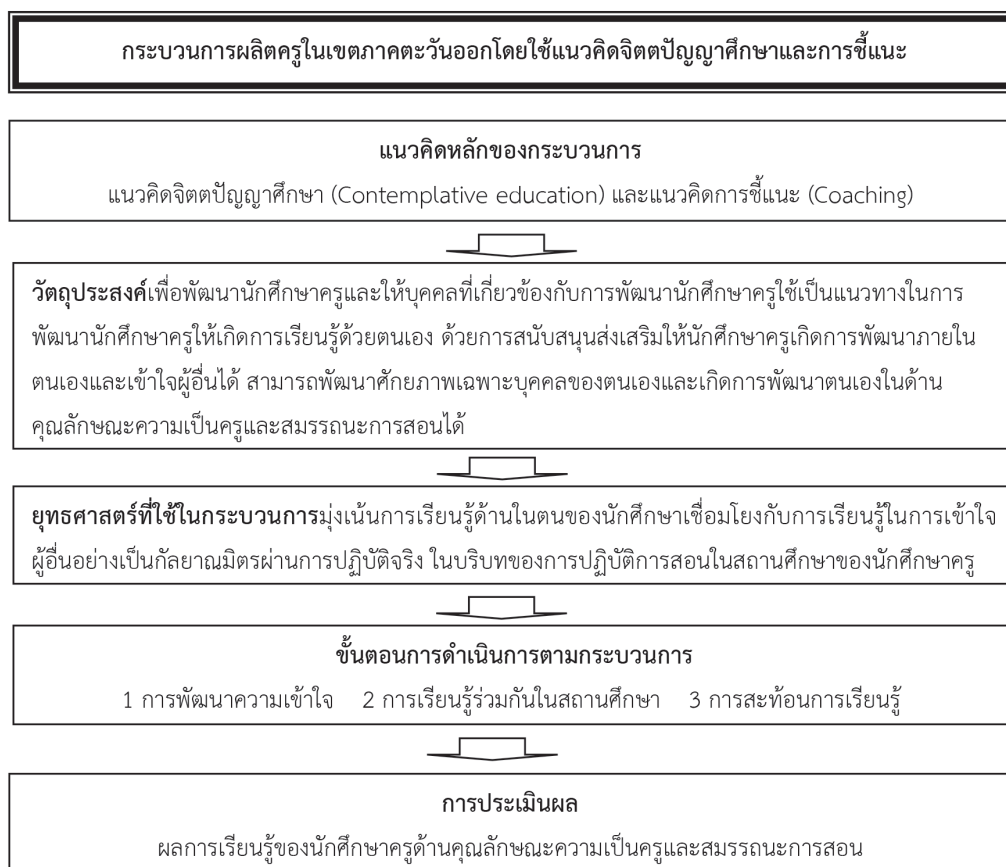
5.2 การนำเสนอผลการวิจัย คือ กระบวนการผลิตครูในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและการชี้แนะ และผลการเรียนรู้ของนักศึกษาครูในด้านคุณลักษณะ ความเป็นครู และสมรรถนะการสอน

ผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 กระบวนการผลิตครูในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และการชี้แนะ

ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษา พัฒนา และปรับปรุงกระบวนการ จนพัฒนาเป็นกระบวนการผลิตครูในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและการชี้แนะ (ฉบับสมบูรณ์) มีองค์ประกอบหลักของกระบวนการ ดังภาพ 1

ภาพ 1 กระบวนการผลิตครูในเขตภาคตะวันออกเฉียงใต้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและการชี้แนะ

การดำเนินการตามกระบวนการผลิตครูในเขตภาคตะวันออกเฉียงใต้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และการชี้แนะ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นที่ 1 การพัฒนาความเข้าใจ

การดำเนินในระยนี้เป็นระยะ เริ่มต้นของกระบวนการผลิตครูโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และการชี้แนะ เป็นขั้นตอนการดำเนินงานตามแนวทางการผลิตครูในระบบการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษาที่มีหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู คือ คณะครุศาสตร์ ขั้นตอนนี้ ดำเนินการก่อนนักศึกษาจะออกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา เป็นระยะเวลา 5 วัน ประกอบด้วย งาน 2 ส่วนที่ดำเนินการกับผู้เกี่ยวข้องในการออกฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาจริงของนักศึกษาครู ดังนี้

1.1 การดำเนินการพัฒนานักศึกษาครู

ผู้วิจัยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับนักศึกษาครูจำนวน 1 ครั้ง เป็นระยะเวลา 3 วัน ซึ่งเป็นช่วงเริ่มต้นเตรียมความพร้อม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักศึกษาครูทำความเข้าใจตนเอง และการเข้าใจผู้อื่น เน้นการเรียนรู้ที่จะเข้าใจครูพี่เลี้ยงที่นักศึกษาต้องทำงานด้วย และการเข้าใจนักเรียนในความดูแล กิจกรรมที่ดำเนินการในขั้นตอนนี้ มีดังนี้

1) กิจกรรมการเรียนรู้ตนเองและการเข้าใจผู้อื่น เป็นขั้นที่นักศึกษาครูเรียนรู้ทำความเข้าใจ พร้อมการเปิดใจรับรู้ และเข้าใจตนเองว่า ตนเองมีศักยภาพอะไร มีความรู้ความสามารถและความถนัดอะไร แนวทางในการจัดกิจกรรมในขั้นตอนนี้มาจากองค์ความรู้เรื่อง นวัตกรรมซึ่งเป็นศาสตร์ที่ช่วยอธิบายพฤติกรรมที่เข้าใจได้ยากของตนเองหรือคนใกล้ชิด ไปจนถึงการพัฒนาตนเองให้บรรลุศักยภาพสูงสุดที่มี ผู้ที่เข้าร่วมกระบวนการจะได้เรียนรู้ตนเองผ่านกิจกรรมนวัตกรรมการศึกษาที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมมองเขามองเรา นักศึกษาครูได้บอกเล่า และเขียนบทของตนเองถึงลักษณะที่เป็นแก่นแท้ของตนเอง ข้อที่น่าภาคภูมิใจ และประเด็นที่เป็นอุปสรรคสำหรับตนเอง และได้เปรียบเทียบมุมมองที่ตนเองมองกับมุมมองที่คนอื่นมอง กิจกรรมของรักของหวง นักศึกษาได้ทำความเข้าใจพื้นฐานที่มาของบุคลิกภาพของตนเองในเบื้องต้น ผ่านการใคร่ครวญกับสิ่งของที่เป็นของรักของหวงที่ตนเองให้ความหมายและความสำคัญกับของสิ่งนั้น

2) กิจกรรมผ่อนคลายตระหนักรู้ เป็นการจัดให้นักศึกษาครูได้มีความสงบ และผ่อนคลาย พร้อมทั้งจะเปิดรับการเรียนรู้ในตนเอง มุ่งให้นักศึกษาครูได้ปล่อยวางเรื่องราวต่าง ๆ ที่ค้างค้ำในใจ และตัดสิ่งที่กังวลออกไป ให้พักและผ่อนคลายอย่างเต็มที่ รับรู้ตนเองทั้งตัวอย่างมีสติ และพร้อมที่จะเรียนรู้ตนเองได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งการพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเองของนักศึกษาครูอย่างมีสติ

3) กิจกรรมสุนทรียสนทนา เป็นการสนทนากับกลุ่มเพื่อน เพื่อคิดสะท้อน วิพากษ์ประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้นเมื่อนักศึกษาออกปฏิบัติการสอนจริง เรื่องราวที่ใช้ในการสนทนาเป็นการสะท้อนวิพากษ์เป็นเรื่องราวการเรียนรู้จากสถาบันการศึกษาตลอด 4 ปี และมุมมองของนักศึกษาครูที่มีต่อการพัฒนาตนเอง ในด้านความรู้ เจตคติ และทักษะการปฏิบัติงานการสอนในสถานศึกษาที่จะเกิดขึ้น นักศึกษาครู

ใช้กระบวนการสุนทรียสนทนา ให้นักศึกษาครูได้มีโอกาสะท้อนการเรียนรู้ของตนเองที่เกิดขึ้น ในแง่มุมของการปรับเปลี่ยนมุมมองและการปฏิบัติของตนเองที่มีการพัฒนาตนเองในด้านคุณลักษณะของความเป็นครู และสมรรถนะการสอนที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู

ทั้ง 3 กิจกรรมนักศึกษาครูได้เรียนรู้ผ่านการใคร่ครวญ การฟังอย่างลึกซึ้ง สุนทรียสนทนา และการสะท้อนผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

1.2 การดำเนินการพัฒนาครูพี่เลี้ยงจากสถานศึกษา

ผู้วิจัยจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับครูพี่เลี้ยงของนักศึกษาครูจำนวน 1 ครั้งเป็นเวลา 2 วัน เพื่อเตรียมความพร้อมให้ครูพี่เลี้ยงที่เป็นบุคคลสำคัญที่จะดูแลนักศึกษาครูอย่างใกล้ชิด เกิดความเข้าใจแนวทางการพัฒนานักศึกษาครู เพื่อเป็นผู้หนุนเสริม ชี้แนะ เป็นพี่เลี้ยง และเป็นต้นแบบความเป็นครูและต้นแบบการสอนให้กับนักศึกษาครูในสถานศึกษาซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะส่งผลต่อการประสบความสำเร็จในการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษาครู กิจกรรมที่ดำเนินการในขั้นตอนนี้ คือ 1) กิจกรรมการเรียนรู้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและการชี้แนะ และ 2) กิจกรรมการปฏิบัติการชี้แนะ (Coaching) ทั้ง 2 กิจกรรมครูพี่เลี้ยงได้เรียนรู้ผ่านการใคร่ครวญ การฟังอย่างลึกซึ้ง สุนทรียสนทนา การสะท้อนการเรียนรู้ การทำความเข้าใจหลักการ แนวคิด และปฏิบัติการตามกระบวนการชี้แนะ

ขั้นที่ 2 การเรียนรู้ร่วมกันในสถานศึกษา

การดำเนินในระยนี้เป็นการเรียนรู้ของนักศึกษาครู และครูพี่เลี้ยงในช่วงของการปฏิบัติการสอนจริงในสถานศึกษา เป็นระยะเวลา 1 ปีการศึกษา หรือ 2 ภาคการศึกษา โดยในแต่ละภาคการศึกษาได้นักศึกษาครูดำเนินการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่วางไว้ ภายใต้การดูแล และชี้แนะอย่างใกล้ชิดจากครูพี่เลี้ยง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน อย่างเป็นกัลยาณมิตร และสื่อถึงความปลอดภัยในการให้นักศึกษาครูสามารถแสดงศักยภาพการปฏิบัติการสอนได้อย่างเต็มที่ ในระหว่างการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา นักศึกษาครูและครูพี่เลี้ยง ได้ร่วมสะท้อนผลการเรียนรู้การเป็นระยะ โดยมีการประชุมเรียนรู้ด้วยกันทุกสัปดาห์ เพื่อการพัฒนาการสอนในระหว่างปฏิบัติการสอนตลอดภาคการศึกษา

และทุกภาคการศึกษา นักศึกษาได้เข้าร่วมการสะท้อนผลการเรียนรู้จากการปฏิบัติการสอน ในสถานศึกษากับเพื่อนนักศึกษาและอาจารย์นิเทศก์ของสถาบันอุดมศึกษาในการสัมมนา กลางภาค และปลายภาคการศึกษา จำนวน 2 ครั้ง/ภาคการศึกษา

ขั้นที่ 3 การสะท้อนการเรียนรู้

การดำเนินในระยนี้ เป็นขั้นตอนที่นักศึกษาครู และครูพี่เลี้ยง ร่วมกันรวบรวมข้อมูล สรุปข้อเรียนรู้ และนำเสนอผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างการฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา นำเสนอเป็นผลงานที่สะท้อนการเรียนรู้ของนักศึกษาครู การนำเสนองานนวัตกรรมการสอน ที่เกิดขึ้น ผลงานแผนการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู และการร่วมกันสะท้อนการเรียนรู้ ที่เกิดขึ้น โดยนักศึกษาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูพี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศก์เป็นกลุ่มย่อย จำนวน 1 ครั้ง และสะท้อนผลการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งกับกลุ่มนักศึกษาทั้งหมดในการปัจฉิมนิเทศ เมื่อจบการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา จำนวน 1 ครั้ง

หลักสำคัญในการดำเนินงานตามขั้นตอนของกระบวนการผลิตครูโดยใช้แนวคิด จิตตปัญญาศึกษา และการชี้แนะเป็นการบูรณาการเข้ากับการดำเนินการตามระบบของ การจัดการศึกษาเพื่อผลิตครูของสถาบันอุดมศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนานักศึกษาครูให้มี คุณลักษณะความเป็นครู และสมรรถนะการสอน สามารถจัดการเรียนการสอนอย่างเป็น active learning ให้กับนักเรียน และเรียนรู้ร่วมกับครูพี่เลี้ยงในสถานศึกษา การดำเนินการ ตามกระบวนการนี้ ไม่เป็นการเพิ่มภาระงานให้นักศึกษาครู และครูพี่เลี้ยงมากขึ้น รวมถึง การดำเนินการมุ่งเน้นการปฏิบัติในสถานศึกษาจริง ไม่ได้ดึงครูออกจากห้องเรียน เป็นการพัฒนา ทั้งนักศึกษาครูและครูไปพร้อมกัน

ตอนที่ 2 ผลการเรียนรู้ของนักศึกษาครู ในด้านคุณลักษณะความเป็นครู และสมรรถนะ การสอน

ผลการเรียนรู้ของนักศึกษาครูที่เข้าร่วมกระบวนการที่พัฒนาขึ้น จากแบบประเมิน ผลการเรียนรู้ของนักศึกษาครู เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาครู มีลักษณะเป็น แบบประเมินระดับคุณภาพของการแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนถึงคุณลักษณะและสมรรถนะ ที่กำหนด ตั้งแต่ 5 (มากที่สุด) ถึง 1 (น้อยที่สุด) โดยมีแนวคำถามในการประเมินคือ คุณลักษณะ

ความเป็นครู และการประเมินสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู ผู้ประเมินคือ นักศึกษาครู ประเมินตนเอง ครูพี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศก์ และวิเคราะห์ด้วยการใช้สถิติร้อยละ นำเสนอ ดังนี้

1. ผลการประเมินคุณลักษณะความเป็นครู พบว่า นักศึกษาครูที่เข้าร่วมกระบวนการ มีคุณลักษณะความเป็นครูในด้านการมีพฤติกรรมช่วยเหลืออาสาในงานที่ตนเองไม่ได้รับ ผลประโยชน์เกี่ยวข้อง ในระดับ 4 ขึ้นไป ร้อยละ 96.66 มีพฤติกรรมทางกาย วาจา แสดงออก ถึงการเห็นคุณค่าของงานครู ในระดับ 4 ขึ้นไป ร้อยละ 96 และมีทักษะการสื่อสารเพื่อ สร้างการเรียนรู้กับผู้เรียนอย่างเป็นกัลยาณมิตร ในระดับ 4 ขึ้นไป ร้อยละ 95.33

2. ผลการประเมินสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู พบว่า นักศึกษาครูที่เข้าร่วม กระบวนการมีสมรรถนะการสอนในด้านภาพรวมของการจัดการเรียนรู้ ในระดับ 4 ขึ้นไป ร้อยละ 96.66 ความสามารถในการใช้สื่อ/ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ ในระดับ 4 ขึ้นไป ร้อยละ 94.66 และความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ในระดับ 4 ขึ้นไป ร้อยละ 93.33

3. ผลการเรียนรู้ของนักศึกษาครูจากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากบันทึกการเรียนรู้ของนักศึกษาครู การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์นักศึกษาครูเป็น รายบุคคล เพิ่มเติมจากคุณลักษณะความเป็นครูและสมรรถนะการสอนพบว่า นักศึกษาครู ที่เข้าร่วมกระบวนการฯ ได้เกิดการพัฒนาตนเองที่สะท้อนถึงประเด็นการเรียนรู้ ดังนี้

1) การพัฒนาความเข้าใจตนเอง นักศึกษาครูสะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเองว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้ตนเองได้เรียนรู้ที่จะเข้าใจตนเองมากขึ้น ได้มีการทบทวนที่มา ของความคิด ความรู้สึก การได้หยุดนิ่งและมีสติใคร่ครวญตนเอง การทบทวนเส้นทางของ ชีวิตที่นำมาสู่การเรียนรู้ในวิชาชีพครู การเรียนวิชาการในช่วง 4 ปีแรกของการศึกษาเป็น การเรียนรู้ทฤษฎี ความรู้ หลักการ รวมถึงวิธีการสอน ซึ่งนักศึกษาสะท้อนว่า เป็นภาระที่หนัก ในเชิงวิชาการ ทำให้ตนเองต้องมุ่งมั่นทางวิชาการมาก จนละเลยการใคร่ครวญตนเอง การได้ กลับมาทบทวนตนเอง ทำให้เกิดความเข้าใจตนเองมากขึ้น เข้าใจเส้นทางที่ตนเองเลือก และ เกิดพลังที่จะเดินไปในเส้นทางของความเป็นครูที่ชัดเจนขึ้น

“...อาจารย์ให้อยู่หนึ่ง ๆ อยู่กับลมหายใจ ใคร่ครวญว่า ทำไมเราถึงมาเป็นครู เพิ่งรู้สึกได้ว่า เหมือนไม่นานมานี้เองที่เข้ามาเรียนครุศาสตร์ ตอนนี้จะออกไปเป็นครูสอนแล้ว ... นึกได้ว่า ตอนแรกที่เข้ามา เพราะชอบครูที่เคยสอน อยากเป็นครูแบบนี้ ครูที่เข้าใจเด็ก สอนสนุก ...จนถึงตอนนี้ก็ยังอยากทำแบบนี้ เราจะได้ทำแล้วจริง ๆ ...”

บันทึกการเรียนรู้ นักศึกษาครู

2) การพัฒนาความเข้าใจผู้อื่น นักศึกษาครูสะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเองว่า กระบวนการเรียนรู้ ช่วยให้ตนเองได้เรียนรู้ที่จะเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น จากการได้ฝึกการฟังอย่างลึกซึ้ง กิจกรรมสุนทรียสนทนา การได้นั่งฟังผู้อื่นเล่าเรื่องของตนเอง ทำให้เข้าใจมากขึ้น รู้และเข้าใจสิ่งที่ผู้อื่นสื่อสารออกมาว่า ต้องการบอกอะไร ในขณะที่เดียวกันกับที่ตนเองได้นั่งและจดจ่อ กับสิ่งที่ฟัง ละวางความคิดความรู้สึกของตนเอง รู้ตัวมากขึ้น ความคิดและความรู้สึกที่ไม่ดี เป็นอคติกับผู้อื่นก็ไม่เกิดขึ้น และนักศึกษาได้ฝึกการฟังอย่างลึกซึ้งของตนเองในขณะที่ฝึกปฏิบัติ การสอนในสถานศึกษา ช่วยให้เข้าใจผู้เรียนและครูพี่เลี้ยงของตนเองมากขึ้น

“งานที่โรงเรียนหนักมาก ครูพี่เลี้ยงก็ใช้งานเยอะ ให้ทำทุกอย่าง...บางครั้งก็โกรธ... อ้าวนี้โน่น..ว่าเป็นการฝึกเรา เป็นงานที่ครูต้องทำ ...แรก ๆ เหนื่อยมาก...เบื่อ...ทำไมครู พี่เลี้ยงเป็นแบบนี้ไม่เข้าใจไปหมด...แล้วให้อาจารย์ฟัง...อาจารย์ก็ฟังจริงๆ ไม่ว่า อะไรเลย...จนเรารู้สึกได้...ถ้าเรานิ่งๆ ฟังดีๆ เราคงเข้าใจครูมากขึ้น ..เค้าคงหวังดี กับเราละ”

สัมภาษณ์ นักศึกษาครู

3) ทักษะเกี่ยวกับความเป็นครู นักศึกษาครูสะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเองในทักษะ ที่เกี่ยวกับความเป็นครูว่า กระบวนการเรียนรู้ ช่วยให้ตนเองได้เข้าใจความเป็นครู และงานของ ครูมากขึ้น การมีพฤติกรรมแสดงออกที่เป็นต้นแบบทั้งกาย วาจา และใจ ในความเป็นครู การเรียนรู้ความรับผิดชอบ การมีจิตอาสา และความอดทน อดกลั้นต่อสิ่งต่าง ๆ จากที่เคยเรียนรู้ และเข้าใจในทางความรู้ จนเกิดความเข้าใจที่สะท้อนถึงการปฏิบัติที่เหมาะสมกับความเป็นครู

“..ภาพของครูที่คิดไว้คือ ครูต้องสอน เป็นผู้นำ เด็กนักเรียนต้องเชื่อฟัง...พอไป สอนจริง...งานของครูมากกว่านั้น...ทุกอย่างจริง ๆ ..ทั้งสอน...งานในชั้นเรียน...ดูแล นักเรียน...กิจกรรมพิเศษ...ต้องทำทุกอย่าง....งานหนักมากจริง ๆ เป็นครูต้องอดทน แค่นี้..”

บันทึกการเรียนรู้ นักศึกษาครู

4) กระบวนการจัดการเรียนรู้ นักศึกษาคูสะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเองว่า กระบวนการเรียนรู้ ช่วยให้ตนเองได้เรียนรู้ที่จะจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ดีมากขึ้น ทั้งการเข้าใจผู้เรียน การเข้าใจบทเรียน จนถึงการจัดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนมากขึ้น

“....ไปโรงเรียนสัปดาห์แรก...เตรียมแผนการสอนไปอย่างดี...ตามเนื้อหา
ที่รับมาจากโรงเรียน...แต่พอสอนไปจริง ๆ ..ไม่ได้เป็นอย่างที่วางแผนไว้...
บางครั้งนักเรียนก็ไม่รู้เรื่อง...ตามไม่ทัน...

เราต้องค่อย ๆ ทำความเข้าใจว่า นักเรียนเป็นอย่างไร ..รู้หรือไม่รู้อะไร
มาก่อน...ก็ต้องปรับการสอนของตัวเอง..”

บันทึกการเรียนรู้ นักศึกษาคู

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการผลิตครูในเขตภาคตะวันออกเฉียงใต้โดยใช้แนวคิด
จิตตปัญญาศึกษาและการชี้แนะ มีประเด็นสำคัญ 2 ประเด็นที่ผู้วิจัย นำมาอภิปราย ดังนี้

1. ผลการวิจัย คือ กระบวนการผลิตครูในเขตภาคตะวันออกเฉียงใต้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญา
ศึกษา และการชี้แนะที่พัฒนาขึ้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการผลิตครูที่สถาบันอุดมศึกษา
ที่รับผิดชอบดำเนินการอยู่เดิม โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และการชี้แนะ เข้าสู่
กระบวนการเรียนรู้ที่ใช้พัฒนานักศึกษาคู ในขั้นตอนก่อนการออกฝึกปฏิบัติการสอนใน
สถานศึกษา เป็นกระบวนการฯ ที่มุ่งเน้นความเข้มข้นในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครู
ทั้งในด้านการเข้าใจตนเอง การเข้าใจผู้อื่น และคุณลักษณะที่เหมาะสมกับงานครู ซึ่งนักศึกษ
ครูได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมการปฏิบัติจริงที่หลากหลาย ทั้งการเรียนรู้และเข้าใจตนเอง การเรียนรู้
ที่จะเข้าใจผู้อื่น การใคร่ครวญอย่างมีสติ การฟังอย่างลึกซึ้ง และสุนทรียสนทนา สอดคล้องกับ
ประเวศ วะสี (2549) กล่าวว่า จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative education) คือ
การศึกษาที่ทำให้เข้าใจด้านในของตัวเอง รู้ตัว เข้าถึงความจริง ทำให้เปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับ
โลกและผู้อื่น เกิดความเป็นอิสระ ความสุข ปัญญา และความรักอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์และ
สรรพสิ่ง หรืออีกนัยหนึ่ง เกิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยเน้นการศึกษาจากการปฏิบัติ

เช่น จากการทำงาน ศิลปะ โยคะ ความเป็นชุมชน การเป็นอาสาสมัครเพื่อสังคม สนุกหรือสนทนา การเรียนรู้จากธรรมชาติ และจิตตภาวนา กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่นำมาพัฒนานักศึกษาครูตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษานี้ ได้ดำเนินการบนหลักของจิตตปัญญาศึกษา สอดคล้องกับหลักจิตตปัญญาศึกษา 7 หรือ 7C's ดังที่ ธนา นิลชัยโกวิทย์ และอดิสร จันทรสุข (2552) กล่าวไว้ คือ การพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ (Contemplation) การสร้างบรรยากาศของความรัก ความเมตตา ความไว้วางใจ ความเข้าใจและยอมรับ (Compassion) การเชื่อมโยงสัมพันธ์ (Connectedness) คือ การบูรณาการการเรียนรู้ในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นองค์รวม การเผชิญความจริง (Confronting reality) ความต่อเนื่อง (Continuity) กิจกรรมที่ออกแบบอย่างมีความหมาย มีลำดับขั้นตอน มีความ สั้นไหล สอดรับกัน เพื่อให้เกิดการทบทวน สืบค้น และใคร่ครวญภายในอย่างสม่ำเสมอ ความมุ่งมั่น (Commitment) และการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community) เป็นชุมชนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงภายในกลุ่ม เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

การนำแนวคิดการชี้แนะหรือการโค้ช มาบูรณาการในกระบวนการผลิตครูนั้น มุ่งเน้นที่การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และแนวทางปฏิบัติตามแนวทางการชี้แนะให้กับนักศึกษาครู และผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนานักศึกษาครูระหว่างการฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา คือ ครูพี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์ การเรียนรู้ร่วมกันในกระบวนการนี้มีส่วนสำคัญให้นักศึกษาครูเกิดการพัฒนาดตนเองอย่างเป็นองค์รวม ทั้งคุณลักษณะความเป็นครู และสมรรถนะการสอน จากต้นแบบครูที่มีความเป็นกัลยาณมิตร และเชื่อมั่นในศักยภาพของนักศึกษาจริง ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐานของการชี้แนะ ที่ Thrope and Clifford (2003) ได้กล่าวถึง ความเชื่อพื้นฐานในการชี้แนะว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ ซึ่งนอกจากการเชื่อมั่นในศักยภาพของบุคคลดังกล่าวแล้ว ผู้ชี้แนะต้องศรัทธาในเรื่องการพัฒนาของบุคคลว่าต้องพัฒนาตามวิถีทางของบุคคลนั้น และการเรียนรู้เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างนักศึกษาครูและครูพี่เลี้ยง และการลงมือปฏิบัติจริง เรียนรู้จากประสบการณ์จริงในสถานศึกษา

2. ผลการวิจัย คือ ผลการเรียนรู้ของนักศึกษาครูในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครู และสมรรถนะการสอน

ผลการเรียนรู้ของนักศึกษาครูด้านการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครูเด่นชัด
 ในด้านการมีพฤติกรรมช่วยเหลืออาสาในงานที่ตนเองไม่ได้รับผลประโยชน์เกี่ยวข้อง สะท้อนถึง
 การมีจิตอาสา การมีพฤติกรรมทางกาย วาจา แสดงออกถึงการเห็นคุณค่าของงานครู ที่สะท้อน
 ถึงคุณธรรมและจริยธรรมในวิชาชีพครู และการมีทักษะการสื่อสารเพื่อสร้างการเรียนรู้
 กับผู้เรียนอย่างเป็นกัลยาณมิตร สอดคล้องกับผลการวิจัย ของ จักรกฤษณ์ จันทะคุณ (2560)
 ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดปญญาศึกษาที่ส่งผลต่อความสามารถในการพัฒนา
 หลักสูตรท้องถิ่นของนิสิตครู มหาวิทยาลัยพะเยา ที่พบว่า นิสิตครูตระหนักเห็นความสำคัญ
 ของหลักสูตรท้องถิ่น มีความศรัทธาต่ออาชีพครูมากขึ้น เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ซึ่งสะท้อนให้
 เห็นว่า กระบวนการจัดปญญาศึกษาได้พัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจตนเอง และตระหนัก
 ใจในความเป็นครูมากขึ้น

ผลการเรียนรู้ในด้านสมรรถนะการสอน มีความเด่นชัดในด้านภาพรวมของการจัด
 การเรียนรู้ ความสามารถในการใช้สื่อ/ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ ความสามารถในการ
 การวางแผนการจัดการเรียนรู้ และกระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งทั้งหมดเป็นคุณลักษณะ
 และสมรรถนะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 ดังที่ ฉัตรชัย หวังมีจมี และ งามอาจ นัยพัฒน์
 (2560) ที่ศึกษาสมรรถนะของครูไทยในศตวรรษที่ 21: ปรับการเรียนรู้ เปลี่ยนสมรรถนะ
 พบว่า สมรรถนะของครูผู้สอนในศตวรรษที่ 21 มี 7 สมรรถนะ คือ สมรรถนะด้านการจัด
 การเรียนการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ด้านการวัดประเมินผลเพื่อการพัฒนาและ
 คำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายระหว่างบุคคล สมรรถนะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี
 และความรู้เท่าทันสื่อ สมรรถนะด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ สมรรถนะ
 ด้านการทำงานเป็นทีมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สมรรถนะด้านการข้ามวัฒนธรรม
 และสมรรถนะด้านการเป็นผู้อำนวยความสะดวก สมรรถนะการสอนของนักศึกษาครูที่เกิดขึ้น
 เกิดจากกระบวนการปฏิบัติการสอนจริงในสถานศึกษาของนักศึกษาครู เป็นการทำงานร่วมกับ
 ครูพี่เลี้ยงที่ได้ใช้การชี้แนะ ส่งเสริมศักยภาพของนักศึกษาในการปฏิบัติการสอนจริงใน
 สถานศึกษา ซึ่งกระบวนการชี้แนะได้ช่วยให้บุคคลได้บรรลุเป้าหมายการทำงานในระดับที่สูงขึ้น
 กว่าที่เป็นอยู่ สร้างให้บุคคลมีความเข้มแข็งขึ้น ภูมิใจในตนเอง แสดงความสามารถซึ่งเป็นผล
 ต่อการทำงานที่จะตามมา (Mink, Owen, & Mink, 1993)

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. กระบวนการผลิตครูในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และการชี้แนะที่พัฒนาขึ้น เป็นกระบวนการพัฒนานักศึกษาคูที่สามารถนำไปปรับใช้กับครูในทุกสาขาวิชา และทุกพื้นที่ โดยผู้ใช้ต้องศึกษาความต้องการของการพัฒนานักศึกษาคูในพื้นที่และสาขาวิชานั้น ๆ สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการให้เหมาะสมกับบริบทที่แตกต่างกันไป

2. กระบวนการผลิตครูในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และการชี้แนะที่พัฒนาขึ้น เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่บูรณาการเข้ากับการปฏิบัติงานในสถานศึกษาของนักศึกษาคู โดยอาศัยความร่วมมือในการพัฒนาที่เป็นแนวทางเดียวกันของบุคคลที่เกี่ยวข้อง การสร้างความเข้าใจและความร่วมมืออย่างเป็นกัลยาณมิตร จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการ จึงต้องอาศัยการสนับสนุนและการทำงานอย่างใกล้ชิดของสถานศึกษาและสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงานที่พัฒนานักศึกษาคูได้จริง และเกิดการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

กระบวนการผลิตครูในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและการชี้แนะ เป็นกระบวนการทำงานที่ผู้วิจัยต้องมีความเข้าใจ และเชื่อมั่นในแนวคิดที่พัฒนาขึ้นอย่างจริงจัง สามารถประยุกต์แนวคิดสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยแนวคิดของกระบวนการเชื่อในความต่อเนื่องและความเป็นชุมชนการเรียนรู้ร่วมกัน จึงควรมีการพัฒนาทีมนักวิจัยควบคู่ไปกับการพัฒนางานวิจัยอย่างต่อเนื่องตลอดปีการศึกษา เพื่อให้สามารถดำเนินการวิจัยและพัฒนาได้อย่างเป็นองค์รวม

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

จักรกฤษณ์ จันทะคุณ. (2560). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่ส่งผลต่อความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของนิสิตครู มหาวิทยาลัยพะเยา. วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยนเรศวร, 10(4), 186-199.

- ฉัตรชัย หวังมีจิมมี และ องอาจ นัยพัฒน์. (2560). สมรรถนะของครูไทยในศตวรรษที่ 21: ปรับการเรียนรู้ เปลี่ยนสมรรถนะ. *วารสารสถาบันเสริมศึกษาและทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 12(2), 47-63.
- ธนา นิลชัยโกวิทย์ และ อติสร จันทรสุข. (2552). *ศิลปะการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง: คู่มือกระบวนการจัดตั้งปัญหาศึกษา*. นครปฐม: ศูนย์จัดตั้งปัญหาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประเวศ วะสี. (2547). *ธรรมชาติของสรรพสิ่ง การเข้าถึงความจริงทั้งหมด*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน.
- ประเวศ วะสี. (2549, 15 กรกฎาคม). จิตวิวัฒน์: จัดตั้งปัญหาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. *มติชน*. สืบค้นจาก http://jitwiwat.blogspot.com/2006/07/blog-post_15.html
- สุเชาว์ พลอยชุม. (2534). *สุนทรียศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โครงการตำราภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

- Blanchard, P. N., & Thacker, J.W. (2004). *Effective training: Systems, strategies and practices*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Gottesman, B. (2000). *Peer coaching for educators* (2nd ed.). Lanhan, MD: Scarecrow Education.
- Mink, O. G., Owen, K. Q., & Mink, B. P. (1993). *Developing high-performance people: The art of coaching*. New York: Harper Collins Publisher.
- Thrope, S., & Clifford, J. (2003). *The coaching handbook: An action kit for trainers & managers*. London: Kogan Page.